

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Záložna-kampelička Horní Bříza

1909–1952

Inventář

EL NAD č.: 671

AP č.: 306

Veronika Brožková

Plasy 2015

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	7
III. Archivní charakteristika archivního fondu	7
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8
Přílohy:	
Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	9
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce archiválií

Spořitelní a záložní spolky byly malé peněžní ústavy, které poskytovaly finanční služby svým členům z řad malých vkladatelů, především zemědělců a vesnických živnostníků. Vznikaly na sklonku 19. století podle německého vzoru Raiffeisenových záložen na základě zákona č. 70/1873 ř. z., o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství.

Velkým propagátorem těchto záložních spolků u nás byl František Cyril Kampelík (1805–1872). Tento lékař a politik mimo jiné v roce 1861 vydal brožuru *Spořitelny po farských kolaturách orbě, řemeslu ze svízeli pomohou*. Navrhl v ní zakládání malých venkovských spořitelen, které by z nahromaděného kapitálu poskytovaly rolníkům a venkovským řemeslníkům levný úvěr.

Na přelomu 80. a 90. let devatenáctého století se Kampelíkovy myšlenky začaly uskutečňovat. Zakládáním spořitelním a záložním spolkům se říkalo kampeličky nebo také raiffeisenky podle finančníka Friedricha Wilhelma Raiffeisena, který podobné úvěrové spolky zakládal v Německu. Vedly běžné účty, umožňovaly příjem a výdej peněz a vklady a výběry z vkladních knížek. Ze získaných depozit potom půjčovaly za výhodný úrok svým členům finanční hotovost bez dlouhé čekací doby a složitého ručení. Jednotlivé spolky zaštiťovala Ústřední jednota českých hospodářských spolků v Království českém. Ta pro záložny zajišťovala správu peněžních vkladů, ukládání financí na běžné účty v bankách, vedla účty, poskytovala úvěry, ukládala finanční přebytky, vykonávala revize, poskytovala poradenskou činnost. Vedle toho obstarávala i společný nákup hospodářských potřeb (uhlí, hnojiva, krmiva) pro zemědělce, objednávaných prostřednictvím jednotlivých spolků. Kampeličky byly zakládány s ručením neomezeným, pracovaly přímo na vesnicích, s minimálními náklady, kromě pokladníka neměly placené úředníky, byly spravovány lidmi, kteří měli své hlavní zaměstnání jinde a tuto funkci považovali spíše za čestnou.

Ustavující valná hromada *Spořitelního a záložního spolku pro Horní Břízu a okolí* se konala 19. prosince 1909. Bylo zvoleno pětičlenné představenstvo, jehož předsedou (starostou) se stal Josef Štěpánek, dále šestičlenná dozorčí rada a pokladník. Při svém založení měl spolek 20 členů.

Minimální vklad nového člena spolku byla 1 koruna, počáteční úrok z vkladů byl stanoven na 4 %, úrok ze zápůjček činil 5 %. Spolek se připojil k Ústřední jednotě českých hospodářských spolků v Království českém. Sídlo spolku bylo v Horní Bříze, jeho členy se mohli stát občané obcí Horní Bříza, Žilov s osadou Stýskaly, Tatiná a Trnová.

Dne 13. ledna 1910 byl spolek zapsán do rejstříku společenstev (Krajský soud v Plzni, sv. V, list 106) pod názvem *Spořitelní a záložní spolek pro Horní Břízu a okolí, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením*.

Vlastní činnost byla zahájena 27. února 1910. Spolek neměl vlastní prostory, úřadovalo se v 1. třídě školní budovy, vždy v neděli od 10 do 12 hodin, valné hromady se konaly v hostinci U Karezů v Horní Bříze čp. 17. Od poloviny dvacátých let 20. století navrhovali jeho představitelé přemístění spolkové místnosti do obecní úřadovny či do nově postaveného obecního domu, uvažovali i o stavbě vlastního spolkového domu. Žádný z těchto návrhů však nebyl realizován, kampelička stále úřadovala v pronajatých prostorách staré školní budovy, teprve v létě 1948 se přestěhovala do nové budovy místního národního výboru čp. 300, kde pro ni byly upraveny dvě místnosti v přízemí.

V roce 1934 musely být podle vládního nařízení č. 169/1933 Sb. z. a n., kterým se vydávají zvláštní předpisy o záložnách a úvěrních spolicích, úvěrních společenstvech (družstvech), hospodářských a živnostenských družstvech úvěrních a jejich svazech, změněny stanovy spolku a při té příležitosti se obecné označení kampelička dostalo do názvu, oficiální název tedy zněl *Kampelička, spořitelní a záložní spolek v Horní Bříze, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením*.

Na základě vládního nařízení č. 268/1941 Sb. z. a n., o jazykové úpravě zápisu firem do

obchodního nebo společenstevního rejstříku, byl 24. září 1941 schválen nový dvojjazyčný název *Kampelička, spořitelní a záložní spolek v Horní Bříze, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením – Kampelička, Spar- und Vorschussverein in Ober Birken, eingetragene Genossenschaft mit unbeschränkter Haftung.*

Po pádu nacistického Německa a obnovení svobodné Československé republiky vydal dne 19. května 1945 prezident republiky Dr. Edvard Beneš dekret o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců, kolaborantů a některých organizací a ústavů, jímž byla ve všech hospodářských ústavech, družstvech a institucích zrušena působnost dosavadních vedoucích osob a činovníckých sborů a vedení přešlo na jmenované národní správce. Národním správcem kampeličky byl ustanoven náměstek starosty Josef Kožíšek. Dne 22. dubna 1946 se konala valná hromada a starostou spolku byl opět zvolen dosavadní starosta Julius Fencel.

Ke dni 7. srpna 1948 bylo ve smyslu § 1 zákona č. 200/1946 Sb. z. a n., o některých opatřeních v oboru obchodního a společenstevního práva, ve společenstevním rejstříku vymazáno německé znění firmy.

Podle zákona č. 181/1948 Sb. z. a n., o organizaci peněžnictví, byla výnosem ministerstva financí č. j. 205.209/48-III/7 ze dne 15. října 1948 přikázána přeměna v ústav lidového peněžnictví s tím, že název bude znít *Záložna-kampelička v Horní Bříze u Plzně*. Záložna se stala povinným členem Okresní spořitelny a záložny v Plzni, která byla zároveň jejím peněžním ústředím. Dosavadní členové správy a úředníci zůstali ve svých funkcích, nově byla kampelička družstvem s ručením omezeným.

V říjnu 1951 byla firma ze společenstevního rejstříku přenesena do podnikového rejstříku Krajského soudu v Plzni, kde byla zaregistrována pod značkou Dp 93.

Podle § 14, odst. 1 a 3 zákona č. 84/1952 Sb., o organizaci peněžnictví, se ke dni 1. ledna 1953 *Záložna-kampelička v Horní Bříze u Plzně* sloučila univerzální sukcesí bez likvidace se Státní spořitelnou v Plzni. V důsledku toho došlo dne 27. ledna 1953 k výmazu *Záložny-kampeličky v Horní Bříze u Plzně* z podnikového rejstříku.

Kampelička se po celou dobu své existence významnou měrou podílela na rozvoji Horní Břízy i okolních obcí. Prostřednictvím jejích půjček byla financována například stavba vodovodu a nové školní budovy v Horní Bříze.

Významní činovníci spolku

Předsedové představenstva (starostové)

Josef Štěpánek	12/1909–06/1919
František Beneš	06/1919–05/1922
Antonín Šejba	05/1922–03/1928
Josef Sopr	03/1928–03/1938
Julius Fencel	03/1938–06/1947
František Beneš	06/1947–12/1952

Předsedové dozorní rady

František Valeš	12/1909–05/1935
Stanislav Škanta	05/1935–12/1952

Vývoj vkladů a zápůjček

<u>rok</u>	<u>vklady</u>	<u>zápůjčky</u>	<u>zisk</u>
1910	15 109,42 K	8120,00 K	5,23 K
1915	4419,91 K	5031,00 K	-129,06 K
1920	91 766,28 K	77 550,00 K	442,71 K
1925	422 307,15 Kč	284 525,00 Kč	2539,50 Kč
1930	590 531,90 Kč	382 600,00 Kč	6917,66 Kč
1940	1 224 242,85 Kč	308 367,70 Kč	9089,03 Kč
1945	12 996 012,90 Kčs	920 556,90 Kčs	2315,00 Kčs
1950	3 943 472,20 Kčs	1 323 056,20 Kčs	11 624,40 Kčs

Počet členů spolku

<u>rok</u>	<u>počet členů</u>
1910	35
1915	74
1920	71
1925	123
1930	199
1940	267
1945	259
1948	347

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Písemnosti předala v roce 1980 Česká státní spořitelna, oblastní závod Plzeň, z podnikového archivu v Nepomuku Státnímu oblastnímu archivu v Plzni a ten následně materiály postoupil zdejšímu archivu (č. př. 527). Předávací protokoly ani žádné jiné podrobnosti o převzetí archiválií se nedochovaly.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Záložna-kampelička Horní Bříza tvoří celkem 14 česky psaných úředních knih z let 1910–1952, z toho 9 knih správního charakteru (protokol pro valnou hromadu, protokol pro dozorčí radu, protokol pro představenstvo, seznamy činovníků a členů) a pět účetních knih. Fond dále obsahuje 1 karton spisového materiálu (zakládací listiny, soudní usnesení, protokoly valné hromady, podílové listy, smlouvy, platební výměry, doklady k domu, protokoly o revizi a účetní závěrky). Knihy závodních podílů inv. č. 22-24 obsahují informace o účtech a podílech jednotlivých členů. Záznamy v nich byly vedeny průběžně, proto zde dochází k překrytí časových rozsahů.

Název archivního fondu byl zvolen na základě Metodického návodu OASSS MV k vedení evidence NAD podle vyhl. č. 645/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tj. dle posledního úředního nebo jinak běžně užívaného názvu svého původce a místa působení.

Při pořádání a inventarizaci fondu bylo přihlédnuto k současným pravidlům pro zpracování archivního materiálu (Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. SAP X, 1960, č. 2, s. 215–310), k Metodickému pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek č. j. SOAP/006-0767/2010 včetně jeho dodatku č. j. SOAP/006-1300/2014 a k Metodickému návodu č. 1/2013 OASSS MV, kterým se vydávají nová základní pravidla pro zpracování archiválií.

V roce 1981 Dr. Josef Pankraz a Marie Vitoušová fond uspořádali a vyhotovili skupinový inventář „Peněžní ústavy v okrese Plzeň-sever (1858) 1867–1954“, k jeho schválení však nedošlo.

Během současné inventarizace došlo ke změně v časovém rozsahu úředních knih a po jejich přeměření i ke snížení metráže o 0,01 bm. Celkový rozsah fondu je nyní 0,32 bm. Knihy jsou řazeny podle obsahu a v rámci jednotlivých druhů chronologicky. Vnitřní skartace nebyla provedena.

V době zpracování fondu se písemnosti nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Materiály archivního fondu Záložna-kampelička Horní Bříza poskytují poměrně ucelené údaje o činnosti spolku. Fond obsahuje zápisy ze schůzí orgánů a kompletní řadu účetních závěrek. Záznamy jsou dokladem vývoje peněžnictví na regionální úrovni a lze z nich získat i informace o dění v obcích, v nichž působil. Další informace o vývoji spolku obsahuje archivní fond Krajský soud Plzeň I, uložený ve Státním oblastním archivu v Plzni.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Záložna-kampelička Horní Bříza 1909–1952 uspořádala a inventář k němu zpracovala Veronika Brožková v lednu 2012 v SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích. Čistopis pomůcky zhotovila v únoru 2015 Veronika Brožková.

Seznam použitých pramenů a literatury

Státní oblastní archiv v Plzni, *Krajský soud Plzeň I* /nezpracováno/, Kampelička, spořitelní a záložní spolek v Horní Bříze, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením – sign. Dr V 106, Záložna-kampelička v Horní Bříze u Plzně – sign. Dp 93.

Hájek, Jan – Lacina, Vlastislav. *Od úvěrních družstev k bankovním koncernům*. Praha, 1999.

Pamětní kniha obce Horní Břízy 1923–1935 [fotokopie]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

Pamětní kniha obce Horní Břízy 1928–1937 [fotokopie]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1933 (částka 53, 14. 8.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 4, 23. 5.).

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava, 1941 (částka 89, 22. 7.).

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1946 (částka 87, 8. 11.).

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1948 (částka 66, 3. 8.).

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1952 (částka 38, 22. 12.).

Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené, 1873 (částka XXV, 17. 5.).

Seznam použitých zkratk

AP	archivní pomůcka
č. př.	číslo přírůstku
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
ev. jednotka	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
kar	karton
OASSS MV	odbor archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra
ř. z.	říšský zákoník
SAP	Sborník archivních prací
Sb. z a n.	sbírka zákonů a nařízení
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
ukn	úřední kniha

Inventární seznam

I. Knihy

1	Protokol pro valnou hromadu (8. 4. 1934–28. 10. 1949)	1934–1949	ukn 1
2	Protokol pro představenstvo (12. 2. 1910–26. 4. 1914)	1910–1914	ukn 2
3	Protokol pro představenstvo (10. 1. 1937–15. 2. 1939)	1937–1939	ukn 3
4	Protokol pro představenstvo (15. 2. 1939–15. 10. 1941)	1939–1941	ukn 4
5	Protokol pro představenstvo (8. 11. 1941–22. 12. 1946)	1941–1946	ukn 5
6	Protokol pro představenstvo (17. 1. 1947–26. 12. 1952)	1947–1952	ukn 6
7	Protokol pro dozorčí radu (8. 1. 1939–31. 12. 1952)	1939–1952	ukn 7
8	Seznam členů	1946–1949	ukn 8
9	Seznam spolkových činovníků	[1928]–1951	ukn 9

II. Spisový materiál

Spisy

10	Zakládací listiny, stanovy, jednací řád	1909–1936	kar 1
11	Příkaz ministerstva financí	1948	kar 1
12	Usnesení krajského soudu	1910–1951	kar 1
13	Protokoly valné hromady	1927–1928	kar 1
14	Podílové listy ústřední jednoty	1910–1913	kar 1
15	Smlouvy s pokladníkem	1914–1938	kar 1
16	Platební výměry za pronájem prostor v domě čp. 56	1934–1937	kar 1
17	Doklady o pojištění kempeličky	1931–1951	kar 1
18	Doklady k domu čp. 115	1937	kar 1
19	Protokoly o revizi	1910–1949	kar 1

III. Účetní materiál

a) účetní knihy

20	Účetní závěrky	1911–1935	ukn 10
21	Účetní závěrky	1936–1943	ukn 11
22	Kniha závodních podílů	1910–1945	ukn 12
23	Kniha závodních podílů	1928–1951	ukn 13
24	Kniha závodních podílů	1946–1952	ukn 14

b) účty

25	Účetní závěrky	1944–1952	kar 1
----	----------------	-----------	-------

Název archivní pomůcky:	Záložna-kampelička Horní Bříza
Značka fondu:	ZK Horní Bříza
Časový rozsah:	1909–1952
Počet evidenčních jednotek:	15 (14 úředních knih, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	25
Rozsah v bm:	0,32 bm
Stav ke dni:	27. 2. 2015
Zpracovatel archivního souboru:	Veronika Brožková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Veronika Brožková
Počet stran:	13
Počet exemplářů:	4
Schválil:	PhDr. Hana Říhová dne 27. 2. 2015 – č. j. SOAP/060-54/2015